

MOOC «Massive Open Online Courses»: Μια πρώτη επισκόπηση του πεδίου

Παπαδάκης Σταμάτιος
Εκπαιδευτικός ΠΕ19
Υποψήφιος Διδάκτορας ΠΤΠΕ
Πανεπιστημίου Κρήτης
strapadakis@gmail.com

Καλογιαννάκης Μιχαήλ
Λέκτορας
Πανεπιστήμιο Κρήτης
ΠΤΠΕ
mkalogian@edc.uoc.gr

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο επιχειρείται μια αρχική επισκόπηση του πεδίου των MOOC (Massive Open Online Courses) ή όπως μπορεί να αποδοθεί ο όρος στα Ελληνικά «Μαζικά Ελεύθερα Διαδικτυακά Μαθήματα». Θα γίνει συστηματική προσπάθεια μέσω της περιγραφής του ακρωνύμιου MOOC να μεταφέρουμε την ιδέα της σύλληψής τους, τον τρόπο δόμησής τους καθώς και την τάση που καταγράφεται στον ακαδημαϊκό και στον επιχειρηματικό κόσμο για την υιοθέτησή τους. Θα αναπτυχθεί το ιστορικό ανάπτυξής τους εστιάζοντας στην αποσαφήνιση των δύο διακριτών τύπων MOOC, του cMOOC και xMOOC και θα παρουσιαστούν οι δημοφιλέστερες πρωτοβουλίες παροχής MOOC εστιάζοντας στα οφέλη και στις προκλήσεις που απορρέουν από τη χρήση τους στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Λέξεις - κλειδιά: MOOC, Τριτοβάθμια εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, cMOOC, xMOOC.

Εισαγωγή

Στις μέρες μας, η τεχνολογία συνεχίζει να μετασχηματίζει την εκπαίδευση όσον αφορά την παροχή μαθησιακού περιεχομένου τόσο στην παραδοσιακή όσο και στη διαδικτυακή της μορφή, όπως άλλωστε η πρόσφατη εξάπλωση των Μαζικά Ελεύθερων Διαδικτυακών Μαθημάτων (MOOC) αποδεικνύει (Guthrie, 2012). Τα MOOC, για πρώτη φορά στον επίσημο εκπαιδευτικό χώρο μνημονεύονται το 2008 (Liyanagunawardena, Adams & Williams, 2013). Απέκτησαν σημαντική δημοτικότητα το 2012, όταν το Πανεπιστήμιο του Stanford προσέφερε το πρώτο του μάθημα βασισμένο σ' αυτή τη μορφή (Sonwalkar, 2013). Στο MOOC με τίτλο «Introduction to Artificial Intelligence», εγγράφηκαν 160.000 φοιτητές αλλά μόνο 23.000 κατάφεραν να το ολοκληρώσουν (Breslow et al., 2013). Η Karsenti (2013) αναφέρει ότι οι New York Times ονόμασαν το 2012 ως «τη χρονιά των MOOC», ενώ άλλοι ερευνητές τα θεωρούν «ως το πιο σημαντικό πείραμα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση». Ο Marshall (2013) επισημαίνει ότι οι οπαδοί των MOOC βλέπουν συνέργειες στον ανοικτό διαδικτυακό τους χαρακτήρα θεωρώντας τα MOOC ως το όχημα για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινότητας μάθησης. Οι σκεπτικιστικές τα αντιμετωπίζουν ως ένα είδος δούρειου ίππου, ο οποίος θα εισβάλει στο χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης υποβαθμίζοντας τη μάθηση και μετατρέποντάς την σε μια άμεση αλλά κενής περιεχομένου μαθησιακή εμπειρία (Marshall, 2013). Ρεαλιστικά, τα MOOC αποτελούν μία πάρα πολύ νέα τεχνολογία για να υπάρξουν πειστικά επιστημονικά ευρήματα για την αξία, το κόστος αλλά και τους ενδεχόμενους κινδύνους που θα επιφέρουν στο άμεσο μέλλον και στο άρθρο αυτό επιχειρείται μια αρχική επισκόπηση του πεδίου.

Τι είναι ένα MOOC

Ένα MOOC στοχεύει σε μια μεγάλης κλίμακας διαδραστική συμμετοχή και ανοιχτή πρόσβαση των χρηστών μέσω του διαδικτύου (Karsenti, 2013). Το ακρωνύμιο MOOC αποπνέει την ίδια την ιδέα της σύλληψής του: «massive» (μαζικά) διότι, έχουν σχεδιαστεί ώστε να επιτρέπουν την εγγραφή δεκάδων χιλιάδων εκπαιδευομένων, «open» (ελεύθερα) διότι, ο καθένας με μια σύνδεση στο διαδίκτυο μπορεί να εγγραφεί στην ελεύθερη σειρά μαθημάτων, «online» (διαδικτυακά) διότι, η αλληλεπίδραση λαμβάνει χώρα μέσω διαδικτύου, ομάδων συζητήσεων ή/και παρακολούθησης βιντεοδιαλέξεων και φυσικά, δεν παύουν να είναι «courses» (μαθήματα) διότι, έχουν συγκεκριμένες ημερομηνίες έναρξης και λήξης και αξιολόγηση των εκπαιδευομένων. Ένα MOOC συνήθως περιλαμβάνει παραδοσιακές παιδαγωγικές πηγές, συναφείς μ' εκείνες που χρησιμοποιούνται σε παραδοσιακές πανεπιστημιακές τάξεις: κουίζ, συζητήσεις, χρονοδιαγράμματα, εργαλεία αξιολόγησης, κ.ά. Ωστόσο, το βασικό χαρακτηριστικό των MOOC είναι η χρήση βιντεοδιαλέξεων μέσω των οποίων ο εκπαιδευτής δίνει διάλεξη στους εκπαιδευόμενους. Αυτές είναι συνήθως σε μορφή παρουσιάσεων τύπου flash ή Keynote, συχνά υψηλής ποιότητας και βασίζονται στο πρότυπο των «mini-courses» που πρώτη εισήγαγε η Khan Academy το 2006. Τα περισσότερα MOOC δεν υποστηρίζουν την επικοινωνία μεταξύ των διδασκόντων και των εκπαιδευομένων (Kor & Carroll, 2011) κυρίως αυτά που προσελκύουν πολύ μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων. Ο Kolowich (2013) διαπίστωσε ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευτών 103 MOOC με τους εκπαιδευόμενους τους περιοριζόταν κατά μέσο όρο στην ανάρτηση ενός σχολίου στον πίνακα ανακοινώσεων εβδομαδιαίως. Δυο είναι οι συνηθέστερες μέθοδοι αξιολόγησης των εκπαιδευομένων: είτε μέσω της δημιουργίας κουίζ πολλαπλών επιλογών και αυτοματοποιημένου ελέγχου των απαντήσεων από την πλατφόρμα είτε μέσω της αξιολόγησης των εργασιών των χρηστών από τους λοιπούς χρήστες. Ωστόσο, και στις δύο μεθόδους εντοπίζονται προβλήματα όσον αφορά τη διαχείριση και την αυστηρότητά τους (Karsenti, 2013). Ο Kolowich (2013) τονίζει ότι οι εκπαιδευόμενοι που εγγράφονται σε ένα MOOC δεν μπορεί να αναμένουν να λάβουν συστηματική ανατροφοδότηση από τον εκπαιδευτή τους. Αυτό είναι το τίμημα που πρέπει να καταβληθεί για την εκπαίδευση χιλιάδων εκπαιδευομένων. Με την επιτυχή ολοκλήρωση ενός MOOC, ορισμένα ακαδημαϊκά ιδρύματα δύναται να προσφέρουν ένα πιστοποιητικό επιτυχούς παρακολούθησης.

Η ευρεία διάδοση και αποδοχή των MOOC έχει ενθαρρύνει κορυφαία διεθνή πανεπιστήμια να προσφέρουν τα μαθήματά τους στο διαδίκτυο μέσω της δημιουργίας ανοικτών πλατφορμών μάθησης, όπως η edX (Yuan & Powell, 2013). Επίσης, νεοσύστατα επιχειρηματικά σχήματα, όπως η Coursera και η Udacity, έχουν ξεκινήσει σε συνεργασία με έγκριτα πανεπιστήμια να προσφέρουν δωρεάν διαδικτυακά μαθήματα ή χρεώνοντας ένα μικρό ποσό στην περίπτωση που κάποιος εκπαιδευόμενος επιθυμεί να λάβει μέρος σε μια διαδικασία πιστοποίησης των γνώσεών του. Οι Breslow et al., (2013) επισημαίνουν ότι εταιρείες κολοσσοί, όπως η Google σχεδιάζουν να διεισδύσουν στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως «παγκόσμιοι παίκτες» παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών και είναι πιθανό να υιοθετήσουν μια MOOC προσέγγιση ως μέρος των σχεδίων τους. Στην Ευρώπη, μια νέα εταιρεία, η Futurelearn, δημιουργήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο από το Ανοικτό Βρετανικό Πανεπιστήμιο, παρέχοντας MOOC σε συνεργασία με κορυφαία πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου (Futurelearn, 2013).

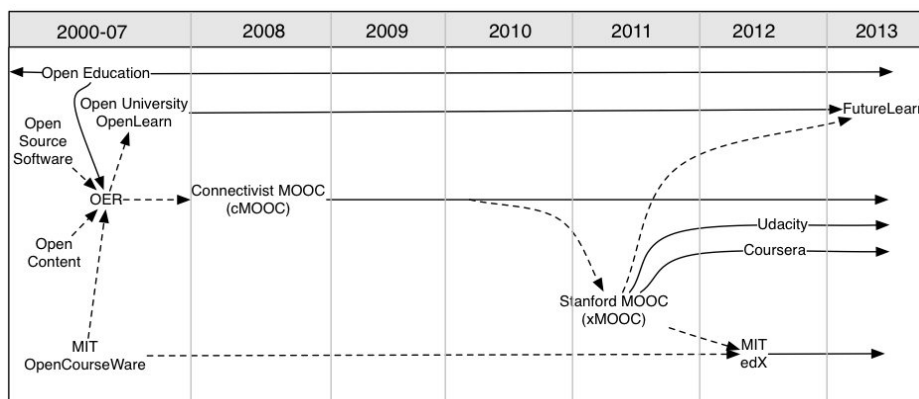
Χρονοδιάγραμμα ανάπτυξης πρωτοβουλιών ανοικτής εκπαίδευσης και MOOC

Τα δωρεάν διαδικτυακά μαθήματα δεν αποτελούν κάτι νέο για τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα. Για χρόνια, κορυφαία πανεπιστήμια με τη μορφή των OpenCourseWare (π.χ. MIT) παρέχουν ελεύθερη πρόσβαση σε ηχογραφημένες διαλέξεις, σημειώσεις και άλλο περιεχόμενο συναφές με τα παραδοσιακά μαθήματά τους (Vest, 2004). Ωστόσο, υπήρχαν ορισμένες αδυναμίες στα προγράμματα αυτού του είδους. Κύρια, οι εκπαιδευόμενοι δεν είχαν πρόσβαση σε πλήρες μαθησιακό περιεχόμενο και δεν θεωρούσαν ότι σπουδάζοντας αποτελούσαν ενεργά μέλη μιας ευρύτερης κοινότητας μάθησης (Kalogiannakis, 2004). Οι εκπαιδευόμενοι αξιολογούσαν το προσφερόμενο μαθησιακό περιεχόμενο αυτόνομα και προσπαθούσαν να μάθουν δίχως ουσιαστική πρόσβαση και επαφή με συνεκπαιδευόμενους ή καθηγητές τους, συχνά δίχως κίνητρο να συνεχίσουν την προσπάθειά τους, καθώς δεν υπήρχε εύκολος τρόπος να λάβουν απαντήσεις στις ερωτήσεις τους και ουσιαστική ανατροφοδότηση. Τα MOOC επιδιώκουν να μετασχηματίσουν την παραπάνω εξ αποστάσεως εκπαιδευτική πρακτική. Ουσιαστικά, αντί να προσφέρουν μερικά από τα διδακτικά υλικά που χρησιμοποιούνται σε μια παραδοσιακή αίθουσα διδασκαλίας έχουν ανασχεδιάσει εκ βάθρων τη διαδικασία. Οι εκπαιδευόμενοι που χρησιμοποιούν τα MOOC έχουν πρόσβαση σε ψηφιακά εγχειρίδια, σε διαδραστικές δραστηριότητες, σε πίνακες συζητήσεων, κουίζ, κ.ά. Επιπλέον, τα MOOC τους εμπλέκουν σε αυθεντικές κοινότητες μάθησης. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να συνδεθούν με τους συναδέλφους τους, να μοιραστούν ιδέες για το διδακτικό υλικό, ακόμη και να συμβάλλουν ενεργά στη διαχείριση της ψηφιακής τάξης.

Οι Yuan & Powell (2013) αναφέρουν ότι ο όρος MOOC αναφέρθηκε για πρώτη φορά το 2008 από τον Dave Cormier προκειμένου να περιγράψει το μάθημα των Siemens και Downes στο πανεπιστήμιο του Stanford με τίτλο «Connectivism and Connective Knowledge». Το διαδικτυακό αυτό μάθημα σχεδιάστηκε αρχικά για μια ομάδα 25 φοιτητών που συμμετείχαν πληρώνοντας δίδακτρα για την παροχή πιστοποίησης ενώ ταυτόχρονα ήταν ανοικτό για συμμετοχή μόνο σε εγγεγραμμένους εκπαιδευόμενους από όλο τον κόσμο. Ως αποτέλεσμα, περίπου 2.300 άτομα συμμετείχαν στο μάθημα δίχως την υποχρέωση καταβολής διδάκτρων και την απόκτηση κάποιας μορφής πιστοποίησης, (Wikipedia, 2013). Το 2012, ο Sebastian Thrun και οι συνεργάτες του στο Stanford παρείχαν δωρεάν πρόσβαση στο μάθημα που δίδασκαν με τίτλο «Introduction to Artificial Intelligence» και προσέλκυσαν 160.000 εκπαιδευόμενους από περισσότερες από 190 χώρες (Wikipedia, 2013). Έκτοτε, τα MOOC έχουν γίνει ορόσημο για ποικίλες εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες μέσω του διαδικτύου από εκπαιδευτικά ιδρύματα και εμπορικούς οργανισμούς (Yuan & Powell, 2013). Σύμφωνα με το «The Economist» (2013) μέσα σ' ένα χρόνο δημιουργήθηκαν δύο κερδοσκοπικές και μία μη κερδοσκοπική εταιρεία, οι οποίες σε συνεργασία με κορυφαία πανεπιστήμια παρέχουν MOOC. Τον Οκτώβριο του τρέχοντος έτους (2013), κυκλοφόρησε και το πρώτο επιστημονικό περιοδικό με τίτλο «MOOC Forum». Στο κύριο άρθρο του αναφέρεται ότι υπάρχουν τουλάχιστον 500 MOOC που προσφέρονται δίχως χρέωση από περισσότερα από 100 διεθνή πανεπιστήμια σε διάφορες γλώσσες (Sonwalkar, 2013).

Η ανάπτυξη των MOOC έχει τις ρίζες της στα ιδεώδη του ανοικτού χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Ουσιαστικά, η γνώση πρέπει να μοιράζεται ελεύθερα και η επιθυμία των ανθρώπων να μάθουν πρέπει να ικανοποιείται δίχως δημογραφικούς, οικονομικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς (Klemencic & Fried, 2007). Όμως, από το 2000, η έννοια του ανοικτού

χαρακτήρα της εκπαίδευσης έχει εξελιχθεί ραγδαία. Το MIT καθιέρωσε τα OpenCourseWare το 2002 και το Βρετανικό Open University την πρωτοβουλία OpenLearn το 2006, αντιπροσωπεύοντας μια συνεχή ανάπτυξη του κινήματος για ανοιχτή εκπαίδευση. Οι Yuan & Powell (2013) επισημαίνουν ότι επηρεασμένα από την πρώιμη ανάπτυξη των MOOC, τα πανεπιστημιακά ιδρύματα έχουν δημιουργήσει διάφορες ανοικτές πλατφόρμες μάθησης όπως π.χ. την MIT edX και το Open University FutureLearn. Ιστορικά, η εξέλιξη αυτή απεικονίζεται στην εικόνα 1.

Εικόνα 1: Χρονοδιάγραμμα ανάπτυξης πρωτοβουλιών ανοιχτής εκπαίδευσης και MOOC (Yuan & Powell, 2013)

Ο Andrew Ng, συνιδρυτής της Coursera, σε συνέντευξή του το 2013 δήλωσε: «τώρα έχουμε την τεχνολογία για τους καθηγητές για να διδάξουν όχι μόνο 50 μαθητές τη φορά, αλλά 50.000» (Milheim, 2013). Στην ίδια συνέντευξη, σχολίασε ότι στον προηγούμενο ρόλο του ως καθηγητής στο Stanford, δίδασκε περίπου 400 φοιτητές ανά έτος, ενώ στο πρώτο του MOOC, υπήρχαν 100.000 εγγεγραμμένα μέλη. Το συμπέρασμά του ήταν ότι θα έπρεπε να «διδάξει για 250 χρόνια προκειμένου να φθάσει σ' αυτό τον αριθμό παραδοσιακών φοιτητών». Τα MOOC αναμένεται να έχουν τεράστιο αντίκτυπο σε περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο Battushig Myanganbayar, ένα δεκαπεντάχρονο παιδί από το Ουλάν Μπατόρ της Μογγολίας, ανήκε στην ομάδα των ελαχίστων εκπαιδευόμενων που επέτυχαν την υψηλότερη βαθμολογία στο MOOC με τίτλο «Circuits and Electronics» που διοργάνωσε το MIT. Η επιτυχία του αυτή εξαργήθηκε με μια υποτροφία από το MIT (The Economist, 2013).

Διαφορές μεταξύ cMOOC και xMOOC

Τα MOOC, παρά το σύντομο χρονικό διάστημα της ύπαρξής τους, έχουν ήδη χωριστεί σε δύο διακριτούς τύπους, οι οποίοι είναι γνωστοί ως cMOOC και xMOOC. Τα connectivist MOOC (cMOOC) ακολουθούν τη συνεργατική θεωρία μάθησης (Stewart, 2013). Ο όρος αυτός ξεκίνησε από ένα άρθρο του Siemens (2004) βασίζεται στις υπηρεσίες του Web 2.0. Ουσιαστικά θεωρεί ότι η μάθηση στηρίζεται στην ποικιλία απόψεων, ενώ τροφοδοτείται μέσω μιας συνεχούς διαδικασίας σύνδεσης εξειδικευμένων κόμβων/εννοιών ή πηγών πληροφορίας (Karsenti, 2013). Από την άλλη, τα xMOOC (extended MOOC) βασίζονται στη μετάδοση του μαθησιακού περιεχόμενου και ακολουθούν μια προσέγγιση περισσότερη συμπεριφοριστική (Marshall, 2013) στηριζόμενη στη μετάδοση της πληροφορίας και στην αυτοαξιολόγηση ή στην αξιολόγηση μεταξύ των εκπαιδευομένων. Οι Yuan & Powell (2013) αναφέρουν ότι, έως το 2010, όλα τα παρεχόμενα MOOC ήταν cMOOC καθώς, δεν είχε ακόμα αναδυθεί

η σύγκλιση μεταξύ των πανεπιστημίων και των επιχειρηματικών κεφαλαίων. Στα cMOOC, η βασική φιλοσοφία είναι ότι κάθε άτομο θα πρέπει να εξουσιοδοτηθεί για το σχεδιασμό μιας μαθησιακής εμπειρίας. Τα cMOOC δίνουν έμφαση στη συνδεδεμένη, συνεργατική μάθηση και τα μαθήματα είναι χτισμένα γύρω από μια ομάδα ατόμων ίδιας φιλοσοφίας και είναι σχετικά απαλλαγμένα από τους θεσμικούς περιορισμούς ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος. Στην ουσία, αυτή η αρχική μορφή των MOOC θεωρήθηκε ως ένα πείραμα για την αξιοποίηση των κατανεμημένων, διαθέσιμων πληροφοριών που βρίσκονται αναρτημένες στο διαδίκτυο με τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους να δημιουργούν τις περισσότερες από τις μαθησιακές δραστηριότητες. Οι εκπαιδευόμενοι είναι ελεύθεροι να γράφουν τις δικές τους σκέψεις σε προσωπικά ιστολόγια, ενώ ενθαρρύνονται να κάνουν χρήση των κοινωνικών δικτύων και των wikis δημιουργώντας εικονικές κοινότητες μάθησης (Kalogiannakis, 2004). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα cMOOC αποτελεί το μάθημα με τίτλο «CFHE12: Current/Future State of Higher Education: An Open Online Course» το οποίο βρίσκεται αναρτημένο στη διεύθυνση <http://edfuture.desire2learn.com/>.

Στο μοντέλο xMOOC ο τρόπος παραγωγής της γνώσης διαφέρει ουσιαστικά καθώς κορυφαία πανεπιστήμια (π.χ. Stanford, Harvard, MIT κ.α.) δημιουργούν τα μαθήματα. Σε ένα xMOOC, τα βασικά καθήκοντα του εκπαιδευόμενου επικεντρώνονται στην κατανάλωση του περιεχομένου των μαθημάτων και την ολοκλήρωση των αξιολογήσεων (Harder, 2013). Τα xMOOC, ως εκπαιδευτικό μοντέλο είναι ουσιαστικά μια επέκταση των παιδαγωγικών μοντέλων που ασκούνται εντός των χώρων των πανεπιστημίων, στους οποίους δεσπόζουν οι «drill & grill» διδακτικές μέθοδοι, δηλαδή η παροχή μαθησιακού περιεχομένου μέσω παρουσιάσεων βίντεο και σύντομων κουίζ (Yuan & Powell, 2013). Τα xMOOC μπορούν περαιτέρω να διακριθούν σε δύο υποκατηγορίες: σε κερδοσκοπικά και μη κερδοσκοπικά μοντέλα παροχής μαθησιακού περιεχομένου. Στο κερδοσκοπικό μοντέλο εντάσσονται εταιρείες, όπως η Coursera και η Udacity οι οποίες έχουν δημιουργηθεί από ιδιώτες επενδυτές προκειμένου να βοηθήσουν τα πανεπιστήμια να προσφέρουν xMOOC με βασικό σκοπό το κέρδος. Στα μη κερδοσκοπικά xMOOC ανήκουν οι πλατφόρμες EdX και Futurelearn οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ως επέκταση της πρωτοβουλίας Open Courseware του MIT (Harder, 2013). Παράδειγμα xMOOC αποτελεί το μάθημα “Video Games and Learning” το οποίο παρέχεται από το πανεπιστήμιο Wiscosin-Madison, μέσω της πλατφόρμας Coursera στη διεύθυνση <https://class.coursera.org/videogameslearning-001/class>.

Παρουσίαση των δημοφιλέστερων πρωτοβουλιών παροχής MOOC

Από τη δημιουργία του πρώτου MOOC το 2008 έχουν εμφανιστεί ποικίλες πλατφόρμες παροχής MOOC (Liyanagunawardena, Adams & Williams, 2013). Μία από τις σημαντικότερες μη κερδοσκοπική πλατφόρμα είναι η edX (<https://www.edX.org/>) η οποία δημιουργήθηκε από το MIT και το Harvard. Το 2013 προσφέρθηκαν μέσω της πλατφόρμας edX 92 μαθήματα. Η Coursera (<https://www.coursera.org/>) αποτελεί μία κερδοσκοπικού τύπου πλατφόρμα, η οποία ξεκίνησε με χρηματοδότηση από ιδιώτες επενδυτές στην οποία συμμετέχουν 4 βασικοί πανεπιστημιακοί εταίροι: Stanford, Princeton, Michigan και Pennsylvania. Η Coursera παρέχει 540 μαθήματα σε 18 διαφορετικά αντικείμενα από 107 συνεργάτες, ενώ έχει 5.500.000 εγγεγραμμένους χρήστες. Ορισμένα συνεργαζόμενα πανεπιστήμια προσφέρουν για όσους εκπαιδευόμενους είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν μια συνδρομή, επιπλέον εργασίες και δραστηριότητες καθώς και τη δυνατότητα απόκτησης ενός πιστοποιητικού

σπουδών. Η Udacity (<https://www.udacity.com/>) είναι η τρίτη δημοφιλέστερη πλατφόρμα (κερδοσκοπικού χαρακτήρα) η οποία έχει χρηματοδοτηθεί από ιδιωτικές εταιρείες επενδύσεων. Η Udacity αυτή την περίοδο (Νοέμβριος 2013) προσφέρει 28 μαθήματα από 5 τομείς σε 3 επίπεδα γνώσεων. Άλλες λιγότερες γνωστές αλλά εξίσου δυναμικές υπηρεσίες είναι η Udemy (<https://www.udemy.com/>) η οποία ιδρύθηκε το 2010 και η οποία προσφέρει περισσότερα από 10.000 μαθήματα, 1.500 από τα οποία απαιτούν συνδρομή με το κόστος να κυμαίνεται από 20 έως και 200 δολάρια. Άλλη μία υπηρεσία είναι η P2Pu (<https://p2pu.org/en/>) η οποία ιδρύθηκε το 2009 και επικεντρώνεται στη δημιουργία κοινοτήτων μάθησης προσφέροντας περισσότερα από 150 δωρεάν μαθήματα. Η Khan Academy (<https://www.khanacademy.org/>), αποτελεί ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό, ο οποίος επιχορηγείται από το ίδρυμα Bill & Melinda Gates Foundation και την Google. Ιδρύθηκε από τον Salman Khan το 2008 και προσφέρει περισσότερες από 3.600 βιντεοδιαλέξεις σε εκπαιδευτικά θέματα μαζί με αυτοματοποιούμενες εξετάσεις και συνεχιζόμενη αξιολόγηση.

Οφέλη - Προκλήσεις των MOOC

Τα κύρια οφέλη των MOOC σχετίζονται με τη δυνητική ικανότητά τους να επιλύσουν τα προβλήματα προσβασιμότητας στην εκπαίδευση, τα οποία σχετίζονται με την απόσταση, τον καταμερισμό χρόνου μεταξύ εργασίας-οικογένειας-εκπαίδευσης, αλλά και των υψηλών διδάκτρων (Hyman, 2012). Η UNESCO (2012) αναγνωρίζει τη συμβολή τους για την καθολική πρόσβαση του πληθυσμού στη γνώση, καθώς και για την προαγωγή του εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης (Barber, 2013). Άλλοι ερευνητές επισημαίνουν τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη δημιουργία κοινοτήτων μάθησης (Barber, 2013) και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων μάθησης του 21ου αιώνα (Hyman, 2012). Η Karsenti (2013) αναφέρει ότι οι εκπαιδευόμενοι που ολοκληρώνουν ένα MOOC παρουσιάζονται σε γενικές γραμμές ικανοποιημένοι. Η μεγαλύτερη πηγή ικανοποίησης προέρχεται από την δυνατότητα απόκτησης πρόσβασης στο περιεχόμενο των μαθημάτων που προσφέρονται από έναν διάσημο πανεπιστήμιο (Karsenti, 2013).

Αναμφίβολα, υπάρχουν και αρκετές προκλήσεις για τα MOOC οι οποίες σχετίζονται κυρίως με τα χαμηλά ποσοστά επιτυχίας (Breslow et al., 2013) και τα υψηλά ποσοστά εγκαταλείψεως των εκπαιδευομένων (Sonwalkar, 2013). Μόνο το 7% των 50.000 χρηστών που πήραν μέρος στο προσφερόμενο από το MOOC του Berkeley "Software Engineering" ολοκλήρωσε επιτυχώς τον κύκλο σπουδών του. Τα ποσοστά εγκατάλειψης στα MOOC τα οποία προσφέρονται από το Stanford, MIT και UC Berkley κυμαίνονται μεταξύ 80% και 95% (Yuan & Powell, 2013). Για την αντιμετώπιση της διαρροής, η Coursera έχει αθόρυβα μετακινηθεί σε βραχύτερης διάρκειας μαθήματα, ενώ και η edX διερευνά πιο ριζικές αλλαγές στο υπάρχον MOOC μοντέλο. Συγκεκριμένα, έχει αρχίσει να προσφέρει SPOC (Small Private Online Courses) ή όπως θα μεταφράζαμε στα Ελληνικά σύντομα, ιδιωτικά διαδικτυακά μαθήματα (Stewart, 2013). Ένα μειονέκτημα στα περισσότερα MOOC είναι ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απλά παρακολουθούν μόνο το διδακτικό υλικό (Guthrie, 2012) δίχως να είναι ουσιαστικά ενεργοί χρήστες (Kor, 2011; Kor, Fournier, & Mak, 2011). Οι Kor & Carroll (2011) τονίζουν ότι οι περισσότεροι χρήστες MOOC δρουν περισσότερο ως καταναλωτές παρά ως δημιουργοί μαθησιακού περιεχομένου. Επιπρόσθετα, σε όσα MOOC παρέχουν κάποια μορφή πιστοποίησης δεν λείπουν οι ανησυχίες που σχετίζονται με προβλήματα λογοκλοπής και δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (EDUCAUSE, 2012) και τους μηχανι-

σμούς αξιολόγησης των χρηστών (Yuan & Powell, 2013). Προβληματισμό προκαλεί και η βιωσιμότητα του όλου εγχειρήματος, καθώς αρκετοί αναλυτές εκφράζουν την ανησυχία τους ότι τα MOOC θα ακολουθήσουν την πορεία άλλων φιλόδοξων startups τα οποία η έλλειψη επιχειρηματικού πλάνου τα οδήγησε σε αποτυχία (Yuan & Powell, 2013). Προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό η Coursera και η Udacity αναπτύσσουν πολιτικές χρηματοδότησης των δράσεων τους οι οποίες περιλαμβάνουν την πώληση στοιχείων των εκπαιδευομένων σε πιθανούς εργοδότες ή διαφημιστές, τακτική η οποία όπως επισημαίνουν οι Liyanagunawardena, Adams & Williams (2013) εγείρει σημαντικά ηθικά ζητήματα που σχετίζονται με την αυθαίρετη συχνά χρήση δεδομένων των χρηστών. Άλλες πρακτικές αφορούν τη συνεργασία με εκδοτικούς οίκους για τη διάθεση ολόκληρου ή μέρους του ψηφιακού υλικού, την αναζήτηση χορηγών καθώς και την παροχή τελών για την απόκτηση πιστοποιητικών (Marshall, 2013). Οι Liyanagunawardena, Adams & Williams (2013) επισημαίνουν και την περιορισμένη γεωγραφική κατανομή των χρηστών με την πλειοψηφία τους να προέρχεται από την Βόρεια Αμερική και Ευρώπη με τον υπόλοιπο κόσμο να υποεκπροσωπείται. Η Coursera προσφέρει σήμερα στο 14% των μαθημάτων της τη δυνατότητα απόκτησης πιστοποιητικού επιτυχούς παρακολούθησης με αυθεντικοποίηση της ταυτότητας του χρήστη (Signature Track) με κόστος εγγραφής μεταξύ 30 και 100 δολαρίων.

Σύνοψη

Η ανερχόμενη δημοτικότητα των MOOC έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και ιδιωτών επενδυτών. Τα πρώτα βλέπουν στα MOOC τη δυνατότητα να ξεφύγουν πέρα από τα στενά πλαίσια της παραδοσιακής διδασκαλίας για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες εκπαίδευσης ενός ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού ατόμων. Τα ελληνικά πανεπιστήμια έχουν χάσει έδαφος αφού δεν φαίνεται να έχουν αγκαλιάσει το ρεύμα των MOOC αν και είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα» (Πανεπιστήμιο Αθηνών, <http://ocw-project.uoa.gr/>). Αναμφίβολα, υπάρχουν πολλά ανοικτά ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με τα MOOC, με τα οποία θα μπορούσε να ασχοληθεί κάποιος ερευνητής. Μελλοντικά μέσω μιας ευρύτερης επισκόπησης της σχετικής βιβλιογραφίας να επικεντρωθούμε στη περαιτέρω ανάλυση των ζητημάτων που τέθηκαν στο πλαίσιο αυτού του κειμένου καθώς και στην απάντηση των ερευνητικών ζητημάτων που προκύπτουν καθημερινά γύρω από τα MOOC.

Βιβλιογραφία

1. Barber, J. G. (2013). E-learning: Supplementary or disruptive? *Telecommunications Journal of Australia*, 63(1), 12.1-12.6. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://tja.org.au>
2. Breslow, L., Pritchard, D. E., DeBoer, J., Stump, G. S., Ho, A. D., & Seaton, D. T. (2013). Studying learning in the worldwide classroom: Research into edX's first MOOC. *Research & Practice in Assessment*, 8, 13-25. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://rpajournal.com>
3. EDUCAUSE, (2012). *What campus leaders need to know about MOOCs*. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://www.educause.edu/library/resources/what-campus-leaders-need-know-about-moocs>
4. Futurelearn, (2013). *Our principles*. Ανακτήθηκε 11/11/2013 από <https://www.futurelearn.com/about>

5. Guthrie, K. M. (2012). Barriers to the adoption of online learning systems. *EDUCAUSE Review*, 47(4), 50-51.
6. Harder, B. (2013). Are MOOCs the future of medical education? *BMJ*, 2013, 346, f2666.
7. Hyman, P. (2012). In the year of disruptive education. *Communications of the ACM*, 55(12), 20-22.
8. Karsenti, T. (2013). What the research says. *International Journal of Technologies in Higher Education*, 10(2), 23-37.
9. Kalogiannakis, M. (2004). *Réseaux pédagogiques et communautés virtuelles: de nouvelles perspectives pour les enseignants*. Paris: L'Harmattan.
10. Klemencic, M., & Fried, J. (2007). Demographic Challenges and the Future of Higher Education. *International Higher Education*, 47, 12-14.
11. Kolowich, S. (2013). *How edX plans to earn, and share, revenue from its free online courses*. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://chronicle.com/article/>
12. Kop, R. (2011). The challenges to connectivist learning on open online networks: Learning experiences during a massive open online course. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 19-38. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://www.irrodl.org>
13. Kop, R., Carroll, F. (2011). Cloud Computing and Creativity: Learning on a Massive Open Online Course, *European Journal of Open, Distance and E-Learning*, 2011.
14. Kop, R., Fournier, H., & Mak, J. (2011). A pedagogy of abundance or a pedagogy to support human beings? Participant support on massive open online courses. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(7), 74-93. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://www.irrodl.org>
15. Liyanagunawardena, T., Adams, A. & Williams, S. (2013). MOOCs: A Systematic Study of the Published Literature 2008–2012. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 14(3), 202–227.
16. Marshall, S. (2013). Evaluating the Strategic and Leadership Challenges of MOOCs. *MERLOT Journal of Online Learning & Teaching*, 9(2), 216-227.
17. Milheim, W. D. (2013). Massive Open Online Courses (MOOCs): Current applications and future potential. *Educational Technology*, 53(3), 38-42.
18. Sonwalkar, N. (2013). Why the MOOCs Forum Now? *MOOCs FORUM*. September 2013, 1(1).
19. Stewart, B. (2013). Higher education in the digital age. *British Journal of Educational Technology*, 44(6), E220-221.
20. The Economist (2013). *Will MOOCs kill university degrees?* Ανακτήθηκε 11/11/2013 από <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2013/10/economist-explains>
21. UNESCO, (2012). *2012 OER Paris declaration*. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/English_Paris_OER_Declaration.pdf.
22. Vest, C. M. (2004). Why MIT decided to give away all its course materials via the Internet. *The Chronicle of Higher Education*, 50(21), B20.
23. Wikipedia, (2013). *Massive Open Online Course*. Ανακτήθηκε 11/11/2013 από http://en.wikipedia.org/wiki/Massive_open_online_course
24. Yuan, L., & Powell, S. (2013). *MOOCs and Open Education: Implications for Higher Education*. Glasgow: JISC CETIS. Ανακτήθηκε 04/12/2013 από <http://publications.cetis.ac.uk>